

Activitats

«El cos vestit»

Exposició permanent al Museu Tèxtil i d'Indumentària de Barcelona

Sílvia Ventosa

Museu Tèxtil i d'Indumentària de Barcelona

El segle XXI, el Museu Tèxtil i d'Indumentària de Barcelona (MTIB) decideix canviar la manera i la temàtica per mostrar les seves col·leccions. L'origen d'aquesta decisió es troba en la recerca de la tesi doctoral de l'autora, que el 1998 amb el títol *Modelar el cos*, busca una resposta des de l'antropologia urbana a una preocupació social ben contemporània, el canvi de la nostra aparença a través de diverses modificacions del cos.

En un altre context, uns anys més tard, el 2003, el Museu Tèxtil i d'Indumentària de Barcelona, del qual l'autora passa a ser la responsable, acaba de compactar-se en un conjunt de museus, junt amb el Museu de les Arts Decoratives i el Gabinet de les Arts Gràfiques de Barcelona. La creació del Disseny Hub Barcelona (DHUB) el 2007, que engloba aquests museus, comporta la reorganització dels espais expositius. Des de finals de 2008, es destinen les sales del Palau Reial de Pedralbes a les exposicions permanents dels museus i l'edifici del Marquès de Llió del carrer de Montcada a les exposicions temporals i altres activitats. El canvi d'espais expositius és l'oportunitat per un canvi de guió argumental a l'MTIB, en què l'autora, conservadora en cap del Museu, proposa una narrativa a l'entorn del *cos* i el *vestit*.

Per tal de museografiar aquesta idea i comunicar-la al gran públic, treballa amb Teresa Bastardes, especialista en història del vestit i responsable de col·leccions dels museus del DHUB. Es configura la revisió de la col·lecció de vestits en una exposició en què tots els elements tenen una relació estreta amb el lema principal: «el vestit modifica la forma del cos». L'exposició és una relectura de la col·lecció d'indumentària del Museu a partir de la forma del cos com a suport del vestit

i aquest últim com a superfície visible del cos, és una nova visió de la forma del cos humà a través de les diferents siluetes i volums que el vestit conforma en diferents èpoques a la societat occidental.

El marc teòric previ a l'exposició conté la idea que l'ornament corporal expressa les maneres i les estètiques que modifiquen l'aparença del cos físic. L'ornament inclou el vestit, el pentinat, el maquillatge, el tatuatge i les alteracions

■ Perspectiva d'una de les sales de l'exposició permanent. SÍLVIA VENTOSA

que es produeixen en el cos, com per exemple la reducció dels peus de les xineses o l'aplanament del cap dels antics pobles andins. Dins els ornaments corporals, el vestit ocupa un lloc principal i *el cos vestit* és definit com una relació dinàmica, un diàleg entre el cos, el vestit i els codis morals, socials i estètics d'una època o una cultura. El cos vestit és un vehicle d'informació i permet una comunicació individual (amb característiques físiques i psicològiques) i social: l'aparença d'una persona n'indica la personalitat, així com el gènere, edat, procedència de classe social i nivell econòmic. El vestit relaciona el cos físic i el cos social, li dona visibilitat o l'amaga. El cos vestit és el primer espai habitat d'una persona dins d'espais més amplis, com habitatges, espais de representació o paisatges. En la societat occidental el cos vestit és i ha estat el gran protagonista de les aparences.

El fenomen de la moda regeix els canvis i les novetats del cos vestit. Mentre que vestir-se és un fet universal en tots els temps i cultures, la moda té uns

iniciis històrics a Europa, on apareix com a protomoda els segles XIV i XV, en el marc de les ciutats com a centres de reunió i intercanvi de productes, juntament amb l'evolució de les tècniques de construcció dels vestits. Abans d'aquesta època, les teles penjaven de les espatlles i la cintura sense tenir en compte la silueta del cos ni el seu volum. A partir del segle XVI, es generalitzen les tècniques de confecció que

EL COS VESTIT ÉS EL PRIMER ESPAI HABITAT D'UNA PERSONA DINS D'ESPACIS MÉS AMPLIS

ajusten els vestits al cos. L'exposició «El cos vestit» comença a mitjan s. XVI, època de les primeres peces de la moda occidental que s'han conservat.

El repte de l'exposició ha estat museografiar el concepte del *cos vestit* per tal que sigui comprensible de manera visual i porti al gran públic un coneixement ampliat sobre el fet invisible de

vestir-se cada dia. En una societat en què l'ornamentació del cos és un fenomen estès socialment i la moda forma part de la cultura de masses, es vol mostrar com els canvis del cos i el seu vestit, des del segle XVI fins a final de l'any 2000, a la societat occidental no són arbitraris, sinó que depenen d'un fenomen de renovació constant anomenat *moda*. Es pretén que el visitant observi críticament com s'ha manipulat l'aspecte extern del cos en diferents períodes històrics i pugui deduir-ne individualment o en grup l'absurd de ser esclau del propi cos o de la moda.

L'exposició explica com el vestit modifica la imatge del cos mitjançant unes accions que tendeixen a comprimir-lo i alliberar-lo alternativament i de manera cíclica des del segle XVI fins a l'actualitat. Volums, siluetes i mides del cos vestit varien al llarg de la història, tot seguint els cànons de bellesa que dicta la moda. Pel que fa a la morfologia del cos, la història del vestit es divideix en quatre grans períodes, amb dues ruptures que coin-

■ El vestit conforma diferents siluetes i volums en diferents èpoques a la societat occidental. SÍLVIA VENTOSA

cideixen amb la Revolució Francesa i la Primera Guerra Mundial.

Un recorregut cronològic i temàtic ordena les accions que fa el vestit sobre el cos per tal d'aconseguir la silueta i el volum imposats per les formes «ideals» del cos en cada època. Aquestes accions són ampliar, reduir, allargar, perfilar i destapar. *Ampliar* vol dir crear volum, mitjançant estructures, teixits rígids o tècniques de confecció, que separen el vestit del cos. *Reduir* és disminuir les formes naturals del cos, especialment el tòrax i la cintura. *Allargar* representa estirar la imatge perquè el cos sembli més alt. *Perfilar* és resseguir les formes del cos sense modificar-lo. *Destapar* significa insinuar la silueta i ensenyar parts del cos, amb teixits transparents, vestits curts, sense mànigues, escotats.

Les accions es produeixen en set àmbits històrics que es desenvolupen en un doble itinerari: tretze vitrines amb els vestits que es troben davant d'una línia del temps, amb la informació textual i gràfica de com modifica el vestit el cos en cada època concreta.

Dos llenguatges expositius proposats per l'arquitecta Julia Schulz-Dornburg configuren l'eix que serveix per definir les diferents fases de la narració: d'una banda, les instal·lacions escenogràfiques i, de l'altra, una pauta o patró que es repeteix. Les instal·lacions fan referència tant al concepte de l'exposició com a les eines de museografia; el principi i el final de l'exposició (ella mateixa tancada en cercle), consisteixen en un conjunt de diferents maniquins de modista nusos, alguns d'ells mostrant les pròtesis que, de manera artificial, se'ls han afegit per tal que després el vestit s'adapti a la forma desitjada, de manera semblant a com ho fa en el cos humà. Els maniquins evocuen el taller de la modista i també el *mannequinage* (o feina de vestir els maniquins en un museu). En l'últim espai, els maniquins porten dibuixades línies de la cirurgia

■ La informació textual i gràfica explica com el vestit modifica el cos en cada època concreta. SÍLVIA VENTOSA

plàstica, que recorden estranyament les línies dels patrons per fer vestits. Representen cossos humans que es tallaran i cosiran com si fossin teixits per elaborar-ne els vestits. Sobre un altre maniquí de cos sencer, com si es tractés d'un vestit que es posa i es treu, es projecten frases de dissenyadors, artistes, antropòlegs i periodistes que van passant lentament davant dels ulls dels

L'EXPOSICIÓ ÉS UNA NARRACIÓ DE COM MODIFIQUEM LA IMATGE DEL NOSTRE COS AMB L'AJUDA DEL VESTIT

visitants per tal que tinguin oportunitat de reflexionar sobre les idees desenvolupades al llarg de l'exposició i el cos real o virtual del futur.

En segon lloc, el *pattern* o pauta és un recurs expositiu i pedagògic que, al llarg de tot el recorregut, s'aplica repetitivament a cada un dels àmbits. Consisteix en quatre maniquins fets expressament i col·locats sobre una tarima i una gran imatge que expliquen què és el cos vestit en cada època i les accions que fa el vestit sobre

el cos per obtenir unes siluetes i uns volums determinats. Els personatges principals són la modificació anatòmica, un maniquí articulat que mostra les parts del cos que són modificades; la pròtesi o maniquí estructural fet de cartró que sosté, en el cas que n'hi hagi, les estructures interiors del vestit; el protagonista, maniquí de cos sencer amb el vestit que representa millor la forma característica d'una època, i la referència, maniquí daurat amb un vestit d'una altra època, una peça del segle xx o xxi propera a l'espectador, amb una silueta similar als vestits de l'època representada. Finalment, la imatge completa d'un personatge, extreta d'un quadre, d'un gravat o una fotografia contemporània a l'època representada. El conjunt de les pautes seria com l'índex o l'esquelet de l'exposició.

La resta de la vitrina, concebuda com una gran habitació, acull els diferents personatges vestits, que mostren tot el ventall de siluetes així com l'evolució que mostra les diferents variacions partint de la silueta més característica. Els personatges, a imitació dels humans, sembla que dialoguin entre ells.

Les peces han estat seleccionades per mostrar el màxim de siluetes en dues dimensions i volums en tres dimensions, i responen a una acció o més. Els vestits es presenten sobre un suport respectuós amb la peça i tan semblant com sigui possible al cos real que l'havia dut. Per aquesta raó, es van triar diferents tipus de maniquins existents al mercat. Maniquins de modista per als vestits de dona, modelats amb pròtesis fetes expressament segons les formes que ens marcaven els vestits. Els homes, amb calçons o pantalons, exigeixen un maniquí amb cames i el mateix passa amb les dones quan les faldilles s'escurcen el 1910 o usen pantalons a partir de 1960. Els vestits poden contemplar-se amb tot el seu volum i descansen sobre un cos que els va a la mida sense que els teixits pateixin tensions, ajustaments amb agulles ni modificacions en la seva confecció original, que en posarien en perill la conservació futura.

La il·luminació, d'Antoni Rueda, reforça el concepte de l'exposició gràcies a un fons tènue de llum i colors (diferents a cada sala), que marca la silueta dels personatges, i també amb focus puntuals que potencien la percepció dels volums dels vestits en els límits lumínics marcats per la conservació preventiva del patrimoni. A part de les peces il·luminades, el conjunt de l'espai és obscur, tranquil i intimista. Al llarg de l'exposició hi ha un joc de miralls que duplica els personatges, multiplica els espais i crea angles de visió insospitats. Els visitants s'hi veuen reflectits, com si formessin part de l'escena que estan veient i es demanen «i jo què?», «què estic fent amb el meu cos?»

La línia del temps segueix un recorregut paral·lel a les vitrines amb peces, per tal de crear un vincle visual amb els vestits autèntics i aportar més dades. És un plafó transparent retroil·luminat amb informació textual i gràfica que contextualitza l'època i explica com la forma del cos es modifica en cada èpo-

ca mitjançant les accions i els elements de vestir concrets. Cada acció té un color que la identifica, un text i unes imatges de la seva època que mostren les siluetes resultants i les estructures internes, amb un número que relaciona el plafó amb la vitrina. Els textos són sintètics però expressen els detalls de la idea principal en cada època, i les imatges provenen de diferents fonts, escultures, pintures i gravats en detall, acudits que critiquen els abusos de la moda, anuncis o portades de revistes, dibuixos dels diferents interiors dels vestits. Igualment, s'han seleccionat fragments de pel·lícules conegudes de la història del cinema que serveixen per explicar les accions principals i quina part del cos modifiquen, així com el comportament del cos en moviment.

L'Interactiu, al final de l'exposició, permet al visitant crear el seu recorregut virtual, amb una nova manera d'estructurar l'exposició i agrupar les peces, no segons un ordre cronològic sinó segons les accions de modificació del cos. En una pantalla tàctil de fàcil navegació els vestits s'agrupen per les accions que fan sobre el cos. El visitant tria una acció i una part del cos, i li apareixen en pantalla els vestits que millor expliquen l'acció, amb la seva descripció.

En resum, l'exposició permanent «El cos vestit» és una narració al voltant d'un eix principal: com modifiquem la imatge del nostre cos amb l'ajuda del vestit. Aquest projecte concentra una recerca, una qüestió de debat social i una presentació museogràfica especial, per tal d'aconseguir una doble implicació, racional i emotiva, del visitant. La presentació de l'exposició permet lectures a diferents nivells, des de l'aproximació sensorial fins a una certa especulació intel·lectual, ja que al costat del plaer visual el que pretén és que ens plantegem preguntes noves sobre el cos i el vestit que n'ha modificat i modifica l'aparença. ■

BIBLIOGRAFIA

Entwistle, Joanne. *El cuerpo y la moda. Una visión sociológica*. Barcelona: Paidós contextos, 2002.

D. A. *Visions of the Body. Fashion or Invisible Corset*. Kyoto: Costume Institute, 1999.

Koda, Harold. *Extreme Beauty, The Body Transformed*. Nova York: The Metropolitan Museum of Art, 2005.